

ТЕТЯНА ЖЕРЬОБКІНА
МАРІЯ КУДЕЛЯ

Policy brief:

Моніторинг доступу до офіційної документації на сайтах державних ВНЗ

Висновки: Доступ до публічної інформації, зокрема до таких документів як статут, положення про вчену раду, положення про освітній процес та штатний розпис, існує лише частково. Деякі з цих документів просто немає або вони не оновлені, інші ж ВНЗ вважають таку інформацію закритою. Немає кореляції між наявністю потрібних документів на офіційному сайті вищого навчального закладу та статусом даного закладу, його рейтингом тощо. Запит з боку викладачів та студентів на інформацію, джерелом якої є вищезгадані документи, є досить низьким. Міносвіти, продовжуючи дерегуляцію, повинно потурбуватися про забезпечення відкритого доступу на місцях, інакше дерегуляція не принесе бажаного ефекту.

1 вересня 2014 року набрав чинності новий Закон «Про вищу освіту». Згідно з цим документом, на офіційних веб-сайтах ВНЗ має бути опублікований певний перелік документів. У Законі безпосередньо згадані статут, штатний розпис, кошторис, фінансовий звіт та звіт ректора, а також зазначено, що інші документи, які регулюють порядок здійснення освітнього процесу, також повинні бути розміщені на сайтах вишів. До цієї категорії «інших» потрапляють два документи, які є засадничими для управління закладом та організації освітнього процесу в ньому. Йдеться про положення про вчену раду і положення про організацію освітнього процесу.

ВНЗ діє на підставі власного **статуту**, у якому прописаний розподіл повноважень керівних органів ВНЗ, а також права та обов'язки викладачів та студентів. Обізнаність у сферах відповідальності учасників освітнього процесу є необхідною передумовою для ефективного залучення всіх зацікавлених до прийняття рішення.

Вчена рада ВНЗ є колегіальним органом управління. А положення про неї, відповідно, регламентує роботу цього органу. Цей документ та вчена рада загалом мають вплив на стратегію та перспективи розвитку університету та окремих напрямків і спеціальностей. Саме вчена рада затверджує навчальні плани, обирає працівників на вакантні посади, присвоює вчені звання тощо. Таким чином, положення про вчену раду дозволяє зрозуміти механізми її формування, обсяг повноважень цього академічного органу управління ВНЗ, контролювати виконання ним обов'язків.

У свою чергу, **положення про організацію освітнього процесу** регулює процес впровадження та функціонування навчально-наукового процесу в межах кожного вищого навчального закладу. У цьому положенні зазначені напрямки та форми навчання у даному ВНЗ, детально описані процедури освітнього процесу, права та обов'язки його учасників.

Штатний розпис відображає структуру ВНЗ, кількість посад, а також розмір заробітної плати, закріпленої за ними. Крім того, він містить облік усіх можливих доплат та надбавок у залежності від посади. Тобто штатний розпис забезпечує фінансову прозорість університетів, зокрема фонду оплати праці. За його допомогою працівники вищого навчального закладу та громадськість можуть слідкувати за розподілом зарплат. Це, в свою чергу, збільшує шанси на ефективніший

розподіл, особливо в умовах браку коштів. Щоб дізнатися, наскільки університети виконують норми Закону та забезпечують доступ до цих важливих документів, ми промоніторили сайти всіх державних ВНЗ.

Закон рекомендує привести статuti у відповідність до нового законодавства протягом двох років. Хоча на інші документи таких термінів не встановлено, їхня наявність є не менш важливою. За новим законом чимало функцій переходять від МОН до ВНЗ. Якщо ВНЗ їх не регламентують, то перебувають у певному нормативному вакуумі. У цьому випадку вони ризикують не забезпечити дотримання прав та обов'язків учасників освітнього процесу (викладачів та студентів). Таку пасивність можна пояснити двома причинами. По-перше, МОН досі не скасував деякі власні накази, які суперечать новому Закону. По-друге, там, де МОН їх уже скасував і ВНЗ можуть спокійно регулювати процеси самостійно, самі ВНЗ неохоче перебирають на себе відповідальність, остерігаючись претензій зі боку різних контролюючих органів.

Зважаючи на те, що пройшло більше року з моменту прийняття Закону, уже можна робити висновки про дотримання вишамі закону у питаннях доступу до нормативної документації. Моніторинг охопив офіційні сайти понад 200 державних ВНЗ України. Перевірці підлягала наявність на них статуту, штатного розпису та двох положень. Зауважуємо, що при цьому не був проведений аналіз їхнього змісту, тобто ми не знаємо, наскільки справді новаторськими є оновлені відповідно до нового законодавства документи.

Попри наявність практично на всіх сайтах ВНЗ розділу «Доступ до публічної інформації», у якому згадано можливість надіслати запит на отримання інформації, самі статут, два положення та штатний розпис найчастіше або відсутні на сайтах ВНЗ взагалі, або були затверджені ще до прийняття нового Закону «Про вищу освіту», тобто університети їх досі не оновили.

Моніторинг показав, що всі чотири оновлені документи опубліковані на сайтах лише у 13 ВНЗ. Цікаво те, що немає кореляції між наявністю усіх потрібних документів та статусом ВНЗ. Для університетів, які вважаються престижними — під час вступних кампаній мають достатньо високий конкурс — не є важливим оприлюднення документів на офіційних сайтах, оскільки вони більше зацікавлені у власному іміджі, рейтингу та репутації в очах абітурієнтів. Натомість доступ до статуту, положень, фінансової звітності не є тим, на що звертають увагу абітурієнти.

На противагу цьому, не опубліковано жодного з чотирьох документів на сайтах 61 ВНЗ. Це є порушенням Закону, оскільки навіть неоновлені, але чинні документи, в тому числі актуальний штатний розпис, мають бути розміщені на сайті вищого навчального закладу. Окрім того, у декількох ВНЗ взагалі немає офіційного веб-сайту, або ж вони створюють перешкоди для отримання доступу до публічної інформації. Особливо «конфіденційним» виявився штатний розпис. На декількох сайтах переглянути його можна, лише авторизувавшись у свій особистий кабінет або ввівши ключ доступу. Також серед спроб ВНЗ обійти Закон популярним способом залишається розміщення на сайтах зведеного штатного розпису замість повного. Таких ВНЗ виявилось 39. На відміну від повного штатного розпису, зведений штатний розпис є дуже загальним, оскільки показує лише зведені категорії посад, що майже унеможливує будь-який контроль.

Повний штатний розпис на поточний рік розміщений на сайтах 99 ВНЗ. Оновлений статут був опублікований на сайтах 51 ВНЗ, оновлене положення про вчену раду — на сайтах 65 ВНЗ та оновлене положення про організацію освітнього процесу — у 60 ВНЗ.

Положенню про організацію освітнього процесу приділяють найменше уваги: його немає в жодній формі — ні в старій, ні в новій редакції — на сайтах 116 ВНЗ, а ще у 5 випадках у розміщеному документі бракує дати його затвердження. Тоді як штатного розпису взагалі немає у 65 ВНЗ, статуту у 48, а положення про вчену раду — у 69 ВНЗ, і ще на 20 сайтах розміщене положення про вчену раду без дати затвердження.

Брак доступу до документів практично унеможлиблює будь-який контроль. Водночас ці документи безпосередньо регламентують діяльність викладачів та студентів, які мали би бути зацікавлені у розміщенні перелічених документів у публічному доступі. Адже саме ці документи є засадничими для знання та документального підтвердження власних обов'язків та прав. Однак невелика кількість ВНЗ, які мають на сайтах усі документи, вказує на низький рівень зацікавленості у цьому як викладацького складу, так і студентства. Причинами може бути низький запит на знання власних прав або на їх захист. Відповідно, за браку такого суспільного запиту вищі навчальні заклади не відчують потреби виконувати новий Закон «Про вищу освіту» та публікувати на власних офіційних сайтах необхідні документи.

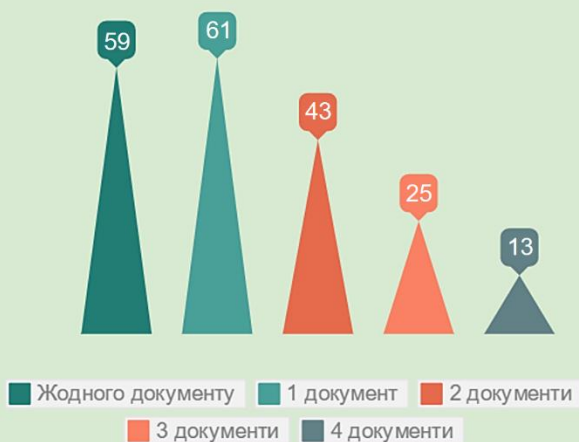
Нещодавно Міносвіти скасувало «типові штатні нормативи», які визначали кількість посад у ВНЗ з розрахунку на тисячу студентів. Тобто цей документ впроваджував абсолютно зайві регулювання. Також Міністр заявив, що планує скасувати погодження самих штатних розписів ВНЗ з МОН. Це давно назрілий крок, оскільки МОН не має ресурсів для фактичної перевірки штатних розписів та змін до них від кількох сотень ВНЗ. Тож, якщо метою є контроль та виявлення порушень, то цієї мети за замовчуванням не можна досягти в такий спосіб. Проте чи варто відмовлятися від самої мети? Розподіл фонду оплати праці у державних ВНЗ, поза сумнівом, належить до суспільно важливих питань. Тож варто шукати способів громадського контролю, який проводили би власне зацікавлені сторони — викладачі, профспілки, наглядові ради, журналісти, активісти. Такого громадського контролю, який би, на відміну від контролю чиновників, виходив із принципу, близького до презумпції невинності, та не обтяжував би процедурами погодження. Найкращим способом залишається відкритий доступ до документів на сайті ВНЗ. Проте цього доступу наразі немає. Тож, скасовуючи вимогу подавати штатні розписи на затвердження, Міносвіти повинно потурбуватися про розміщення у повному обсязі штатних розписів та інших документів на сайтах ВНЗ.

ДОСТУП ДО

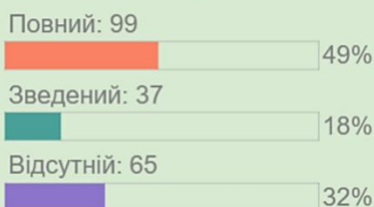
документації
на сайті ВНЗ

МОНІТОРИНГ САЙТІВ 201 ДЕРЖАВНОГО ВНЗ

ПОВНИЙ
пакет документації:
штатний розпис
статут
положення про вчену раду
положення про організацію
освітнього процесу

Штатний розпис

Статут

Положення про організацію освітнього процесу

ПОВНИХ штатних розписів та ОНОВЛЕНИХ документів

